

Leidraad Differentiatie

Convergente differentiatie: samen naar de meet

Een leidraad onder de vorm van 7 aanbevelingen

Auteurs hertaling

Milou de Smet
Maxime Bultheel
Pieter Verachtert

THOMAS
MORE

DIFFERENTIATIE

Introductie door Leerpunt

Waarom leidraden?

- Onderwijspraktijk versterken via wetenschappelijke inzichten
- Via onderbouwde aanbevelingen naar praktische tips
- Geen handboek, wél:
 - Aanzet tot reflectie
 - Professionele gesprekken
 - Weloverwogen keuzes
- Kennisagenda

Hoe komt een leidraad tot stand?

- Publicatie overheidsopdracht voor onafhankelijke organisaties
- Beoordeling en gunning voorstellen
- Uitvoering opdracht i.s.m. praktijkexperten en wetenschappers
- Wetenschappelijke en gebruikerscommissie Leerpunt
- Vormgeving

Leidraad Differentiatie

Inhoudstafel

Voorwoord [p. 4](#)

Aanbevelingen samengevat [p. 6](#)

Inleiding [p. 10](#)

Aanbeveling 1: **Vertrek vanuit uitdagende doelen** [p. 14](#)

Aanbeveling 2: **Ken en volg je leerlingen** [p. 20](#)

Aanbeveling 3: **Gebruik principes voor effectieve instructie** [p. 30](#)

Aanbeveling 4: **Geef leerlingen de tijd** [p. 40](#)

Aanbeveling 5: **Werk doelgericht en flexibel in groepjes** [p. 48](#)

Aanbeveling 6: **Ontwikkel en onderhoud je lesvaardigheden** [p. 56](#)

Aanbeveling 7: **Zorg voor een gepaste aanpak op schoolniveau** [p. 64](#)

Referentielijst [p. 72](#)

Verdiepende info

Effecten uit onderzoek

Toelichting

Praktijkvoorbeeld

Zelf aan de slag

<https://leerpunt.be/leidraden/differentiatie-onderwijsachterstand-wegwerken>

DIFFERENTIATIE

Thomas More Hogeschool
Expertisecentrum Onderwijs en Leren

Leidraad differentiatie: samen naar de meet

Effectieve interventies tegen onderwijssachterstanden
in het basisonderwijs

Samen naar de meet

Hertaling – Expertisecentrum voor Onderwijs & Leren, Thomas More Hogeschool

Milou de Smet

Maxime Bultheel

Pieter Verachtert

Evidence-informed aanpak

- Oorspronkelijke literatuur NRO-leidraad
- Desk research Vlaamse literatuur
- Afgestemd met
 - Auteurs NRO
 - Leerpunt
 - Expertgroep
 - Gebruikersgroep

Expertgroep

- **Sara Berckmans** (Odisee Hogeschool)
- **Ellen Boone** (OVSG)
- **Lotje De Spiegeleer** (GO!)
- **Karolien De Vos** (Ave Maria Basisschool, Vlezenbeek)
- **Maarten Dupont** (Thomas More Hogeschool)
- **Esther Gheyssens** (Universiteit Gent)
- **Patrick Malfait** (Katholiek Onderwijs Vlaanderen)
- **Wouter Smets** (Erasmus Universiteit Rotterdam)
- **Katrien Struyven** (Universiteit Hasselt)
- **Kelly Thyssen** (SBS De Vlinderboom, Antwerpen)
- **Tine Vandenbogaerde** (GO! BS Erasmus, Deinze)
- **Wim Van den Broeck** (Vrije Universiteit Brussel)
- **Jaimy Van Dyck** (Go! BS Lyceum)

Gebruikersgroep

- **Cindy Cottenjé** (GO! BS De Pannebeke – De Stempel, Brugge)
- **Koen De Muyter** (GBS Kadrie, Kalmthout)
- **Hobie Dujardin** (VBS Langemark)
- **Elke Peeters** (VBS Sint-Calasanz, Stabroek)
- **Aurélië Standaert** (VBS Sint-Jozef Sint-Pieter, Blankenberge)
- **Hans Vanarwegen** (GBS Klimop, Mol)
- **Christa Vermeulen** (OZCS, Vorselaar)

Herwerking leidraad

Oorspronkelijke leidraad: Differentiatie: sleutel voor gelijke kansen	Herwerkte leidraad Differentiatie: samen naar de meet
	1. Vertrek vanuit uitdagende doelen
1. Ken en volg je leerlingen	2. Ken en volg je leerlingen
2. Gebruik modellen voor effectieve instructie	3. Gebruik <u>principes</u> voor effectieve instructie
3. Geef leerlingen de tijd	4. Geef leerlingen de tijd
4. Werk doelgericht in groepjes	5. Werk doelgericht <u>en flexibel</u> in groepjes
5. Zorg voor een stevige basis	6. <u>Ontwikkel en onderhoud je lesvaardigheden</u>
6. Houd rekening met de leerlingpopulatie	7. <u>Zorg voor een gepaste aanpak op schoolniveau</u>

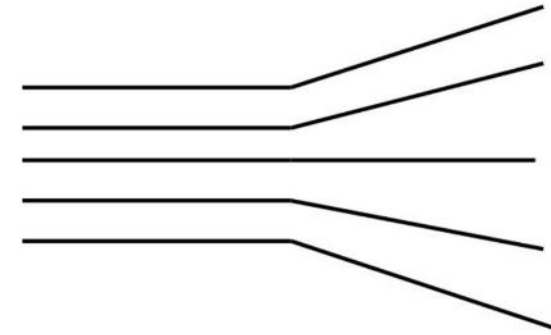
Differentiatie

"Differentiatie is een onderwijsbenadering waarbij leraren **proactief** de inhoud van het **onderwijs aanpassen** en/of de leermaterialen, de gevraagde leeractiviteiten en de producten van leerlingen. Dit doen ze om tegemoet te komen aan **verschillende leernoden** van individuele leerlingen of van kleine groepen leerlingen, om daarmee de **leermogelijkheden van alle leerlingen** in de klas te vergroten."

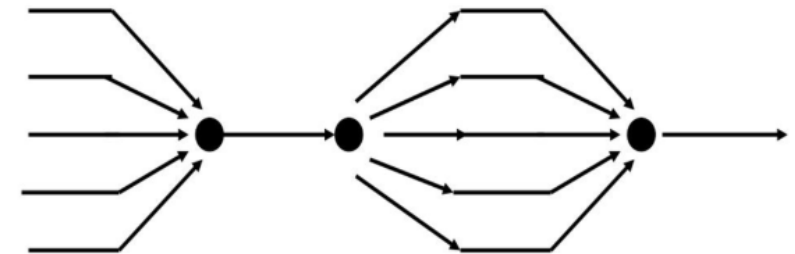
Tomlinson et al, (2003)

Focus van de leidraad

- ❖ Convergente differentiatie
- ❖ Leerstatus
- ❖ Basisonderwijs

Divergente differentiatie

Convergente differentiatie

“

***Veel kinderen dreigen vroeg
onderwijsachterstanden op te
bouwen...***

Aanbeveling 1

Vertrek vanuit uitdagende doelen

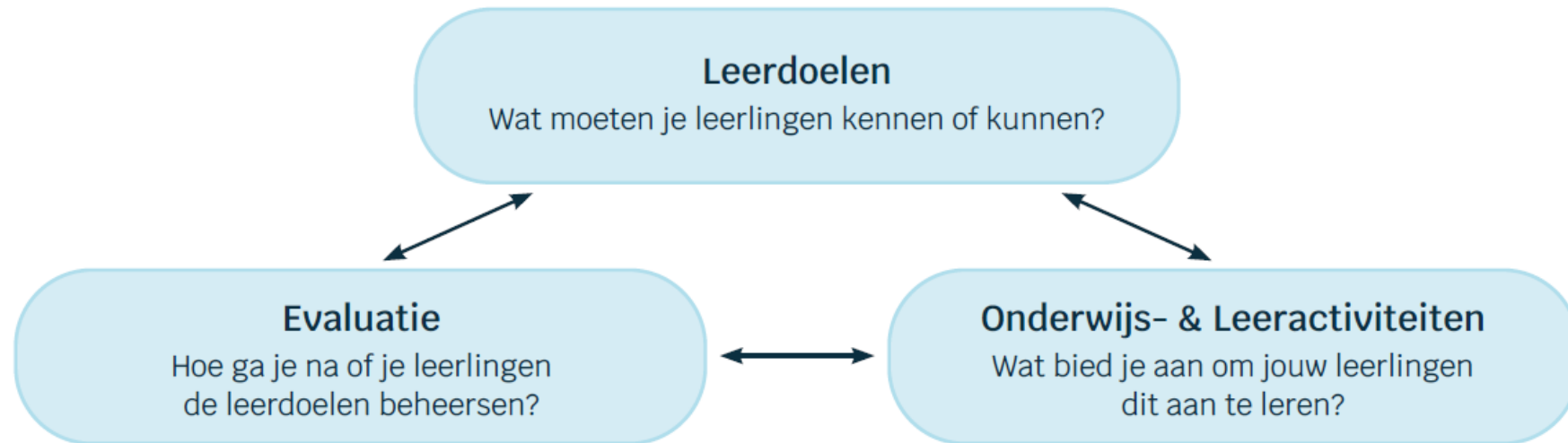

“

“Differentiatie die niet duidelijk en expliciet gebaseerd is op doelen, stoelt op los zand en is letterlijk doelloos.”

Waarom vertrekken vanuit doelen?

Belang van constructieve afstemming

Figuur 2. Constructieve afstemming tussen leerdoelen, onderwijs- en leeractiviteiten en evaluatie.

Hoe doe je dat?

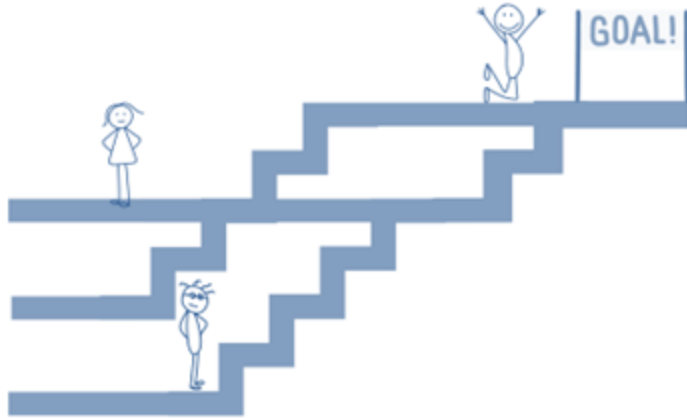
Kwalitatieve formulering van leerdoelen:

- *Inhoudelijk deel*
- *Werkwoorddeel*

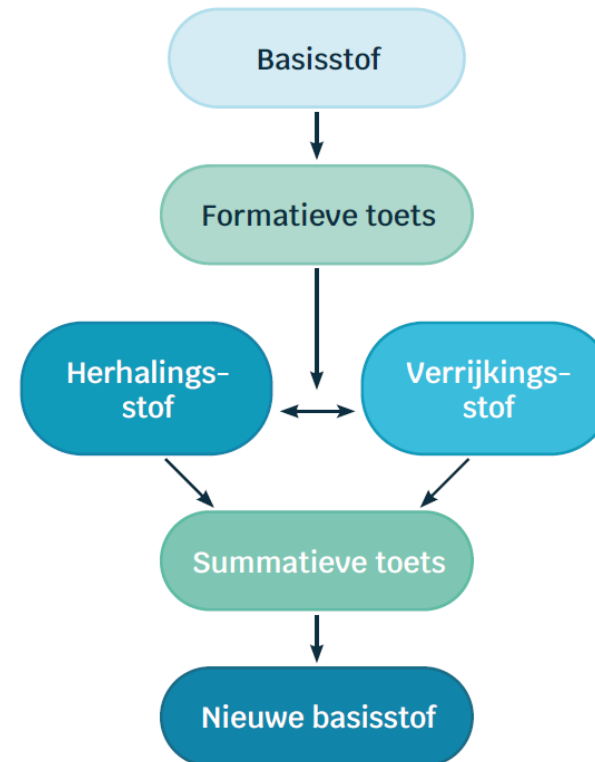
- *De leerlingen kunnen de oppervlakte van een parallellogram berekenen.*
- *De leerlingen kunnen regelmatig werkwoorden in de verleden tijd vervoegen.*

Hoe doe je dat?

- Beheersingsleren

- BHV-Model

Aanbeveling 2

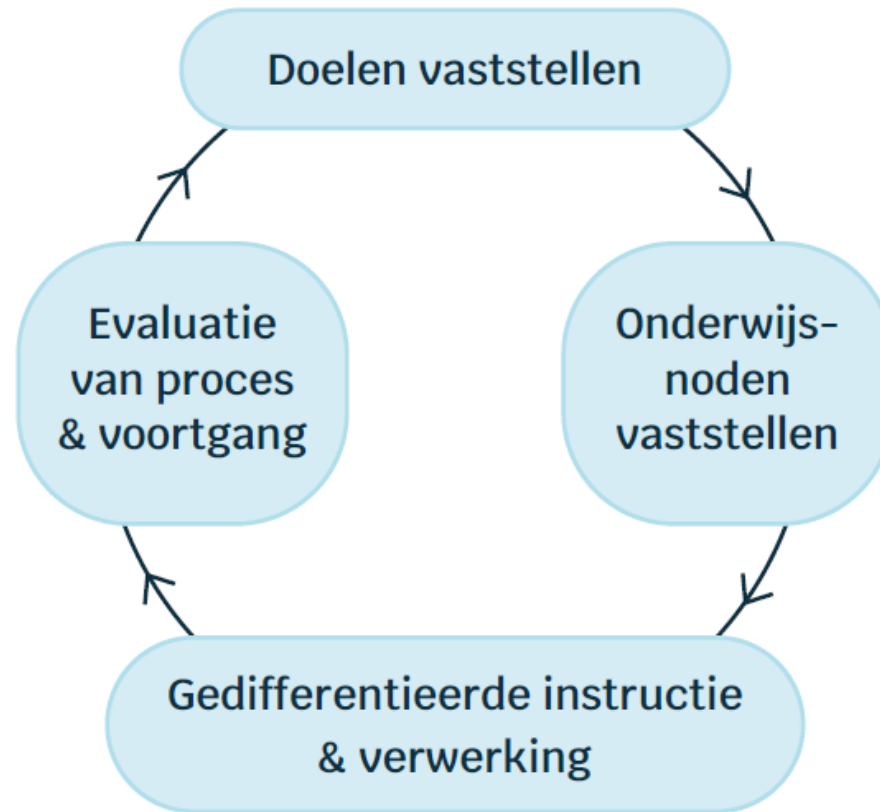
Ken en volg je leerlingen

“

“We streven er in deze leidraad voor om voor alle leerlingen de leerdoelen te bereiken, ongeacht de verschillen in leerstatus.”

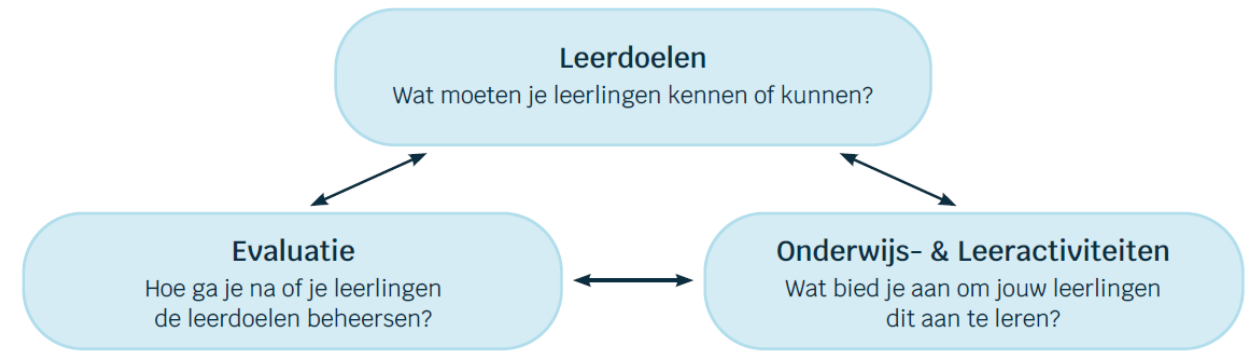
Waarom leerlingen kennen en volgen?

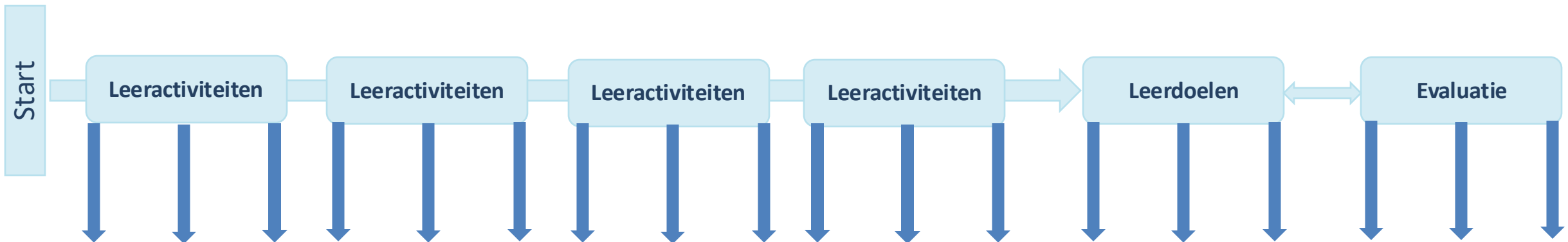
Figuur 3. Cyclisch werken tijdens het differentiëren.

Hoe doe je dat?

- Formatief handelen

Figuur 2. Constructieve afstemming tussen leerdoelen, onderwijs- en leeractiviteiten en evaluatie.

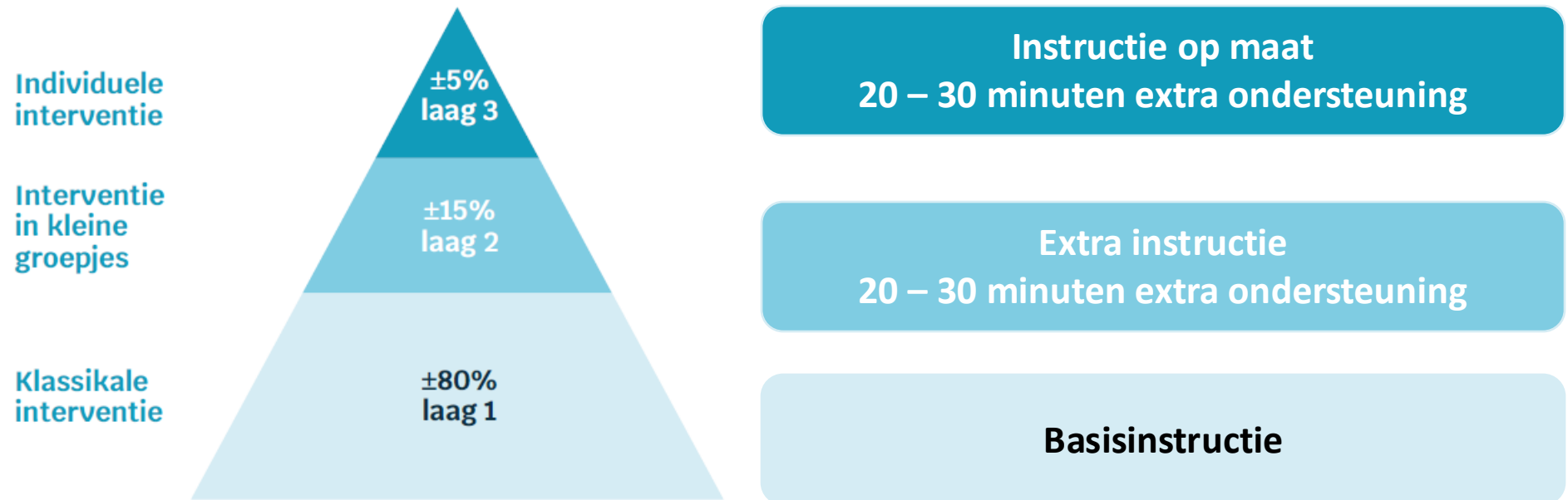
Sluijsmans, D. (2020). *Toetsing als kans voor leren*. Den Haag: NRO.

Sluijsmans, D., & Kneyber, R. (2016). *Toetsrevolutie. Naar een feedbackcultuur in het voortgezet onderwijs*. Culemborg: Uitgeverij Phronese.

William, D. (2011). *Embedded formative assessment*. Bloomington: Solution Tree Press.

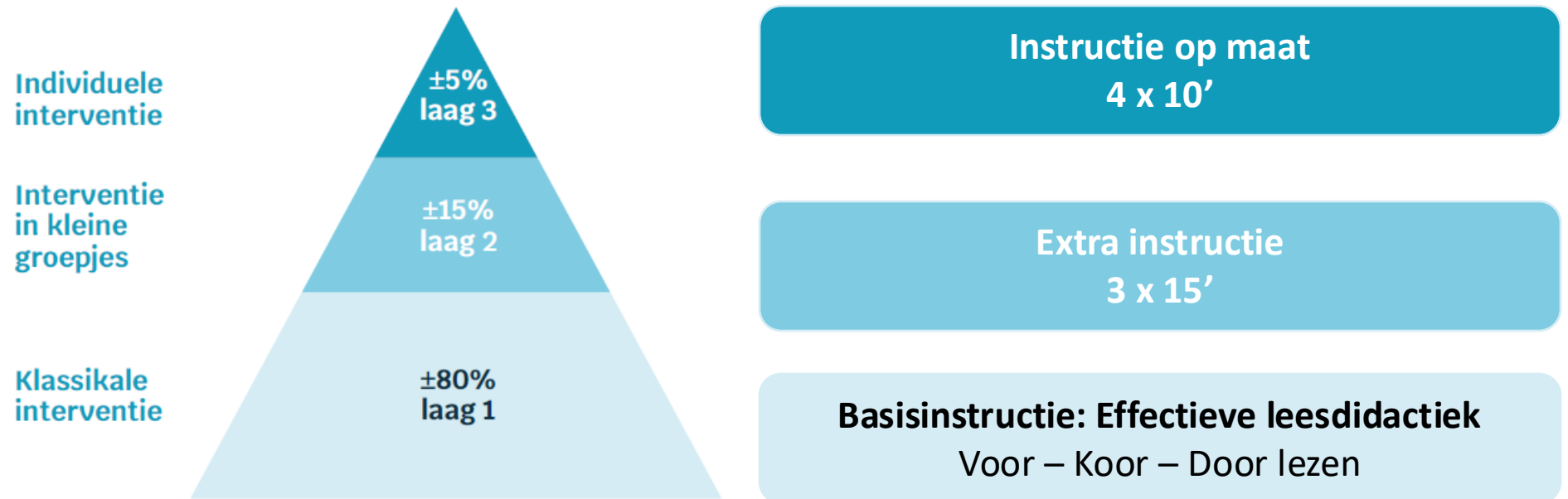
Hoe doe je dat?

- Response To Intervention (RTI)

Hoe doe je dat?

- Voorbeeld A-HA! School Kontich

Aanbeveling 3

Gebruik principes voor effectieve instructie

“

“Inzicht in waarom een model kan werken, verhoogt de kans om het model in de eigen klaspraktijk succesvol toe te passen.”

Fases van EDI

- **Expliciete Directe Instructie (EDI)**

- Houvast
- Meerdere fases bieden mogelijkheden tot differentiatie

1. **Voorkennis activeren** → kansen om verschillen in voorkennis te verkleinen
2. **Doel verhelderen** → zorgen voor duidelijkheid en haalbaarheid
3. **Instructie**
4. **Begeleide inoefening** → GRIMM: geleidelijke overgang naar individuele inoefening
5. **Lesafsluiting** → leerstatus monitoren
6. **Zelfstandige verwerking**
7. **Verlengde instructie**

Hoe doe je dat?

- Modeling

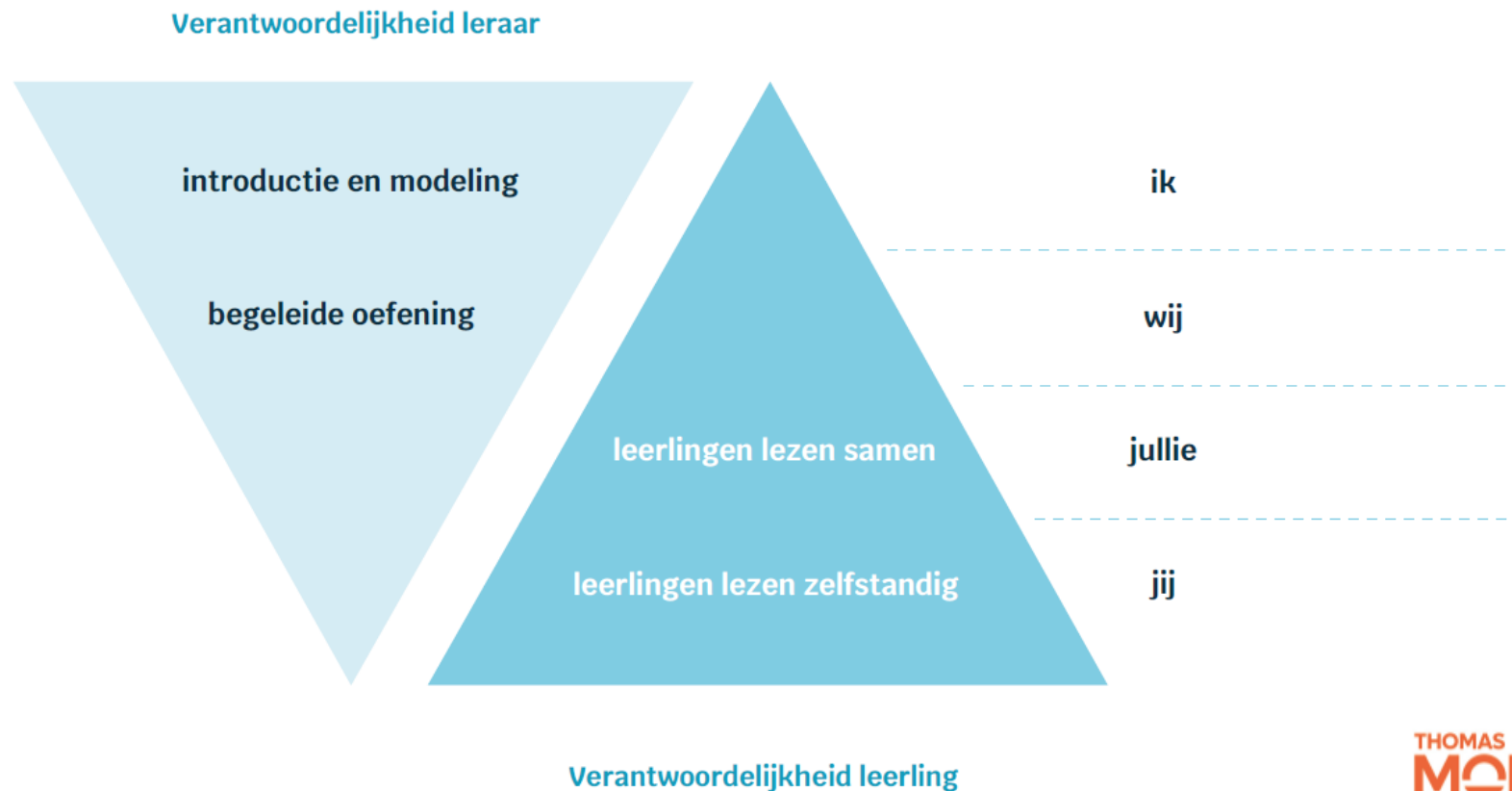

- Scaffolding

Hoe doe je dat?

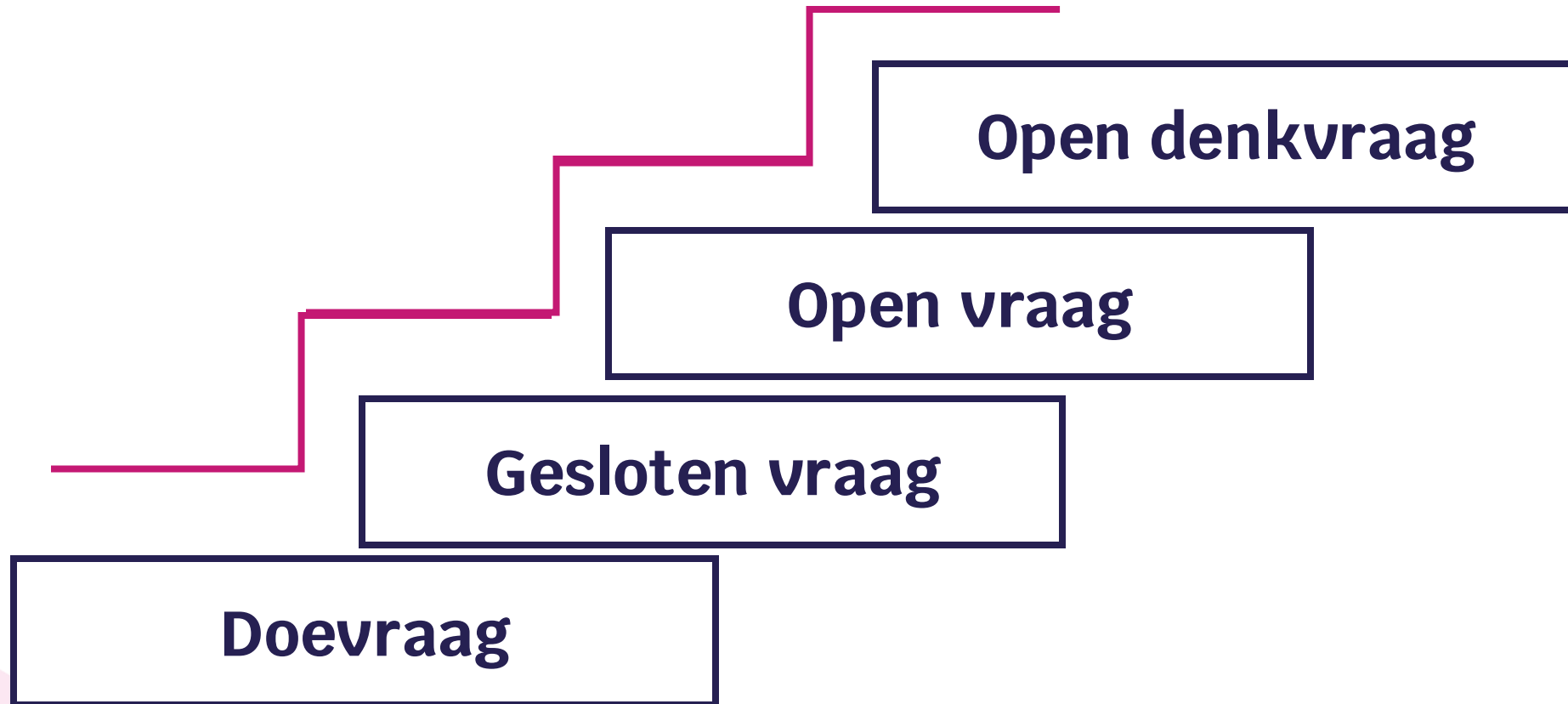
Gradual Release of Responsibility Instruction Model (GRRIM)

Ook voor kleuters?

- Instructie en spelbegeleiding in kleine groepjes
 - Extra begeleiding tijdens hoekenwerk, veel kansen voor pre-teaching
 - Instructie koppelen aan begeleid spel is erg effectief.
 - Taaldenkgesprekken
 - KBO Eine in Oudenaarde: EDI

Praktijkvoorbeeld: de vragentrap

Aanbeveling 4

Geef leerlingen de tijd

“

“Een van de beste recepten om te differentiëren is: meer tijd uittrekken voor leerlingen die moeite hebben om de doelen te behalen.”

Hoe doe je dat?

- Extra **inoefening** door:
 - Digitale oefenprogramma's
 - Effectieve feedback
 - Meer oefenen
 - Doorwerken op hoger niveau
- Extra **instructie** door:
 - (P)re-teaching
 - Tutoring

Hoe doe je dat?

- Extra **inoefening** door:
 - Digitale oefenprogramma's
 - Effectieve feedback
 - Meer oefenen
 - Doorwerken op hoger niveau

- Extra **instructie** door:

- (P)re-teaching
- Tutoring

Pre-teaching: Kernbegrippen

Geudens, A. (2023, 29 mei) Reading instruction in primary education. What does really work? [Paper]. Psycholinguistics in Flanders PIF Conference, Ghent University.

Schraeyen, K., & Geudens, A. (2023). Meertaligheid en leesproblemen: grijp kansen, vermijd valkuilen. Lexima, 25-29. 12

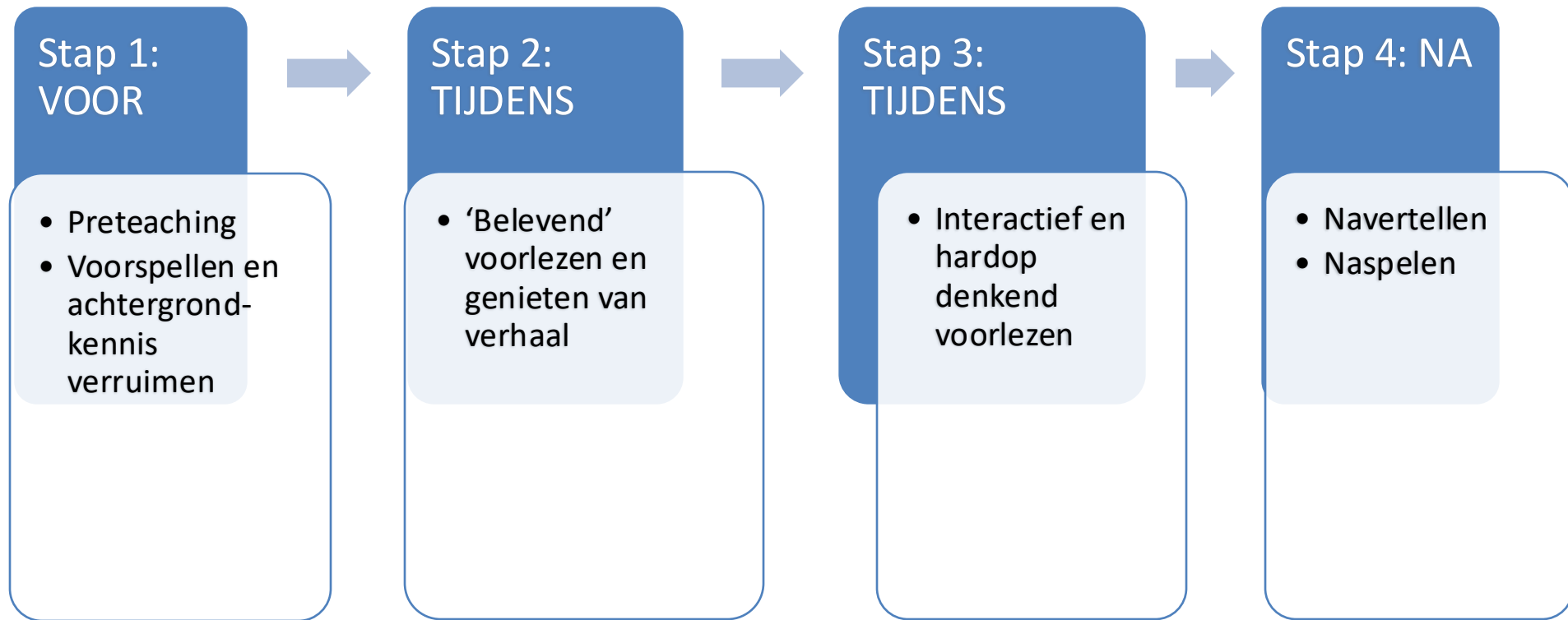
Naar The Reading Rope: Scarborough, H. S., Neuman, S., & Dickinson, D. (2009). Connecting early language and literacy to later reading (dis)abilities: Evidence, theory, and practice. Approaching difficulties in literacy development: Assessment, pedagogy and programmes, 10, 23-38.

Pre-teaching: Advance organizers

Woordsoorten

Pre-teaching: Relevante voorkennis

Aanbeveling 5

Werk doelgericht en flexibel in groepjes

“

“Zowel homogene als heterogene groepen hebben voor- en nadelen. Om de voordelen te benutten en de nadelen te ondervangen, is het verstandig om regelmatig opnieuw te bepalen op welke manier je leerlingen groepeerst en met welk doel.”

Hoe doe je dat?

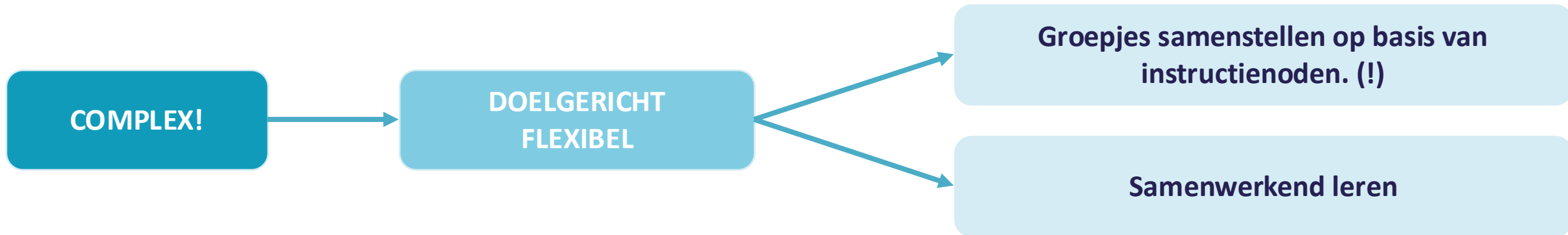
- Waarom **homogeen**?

- Directe instructie
- Beheersingsleren
- Pre-teaching

- Waarom **heterogeen**?

- Invloed van ongelijke verwachtingen voorkomen
- Kansen om van elkaar te leren zoals bij coöperatief leren.

Hoe doe je dat?

Aanbeveling 6

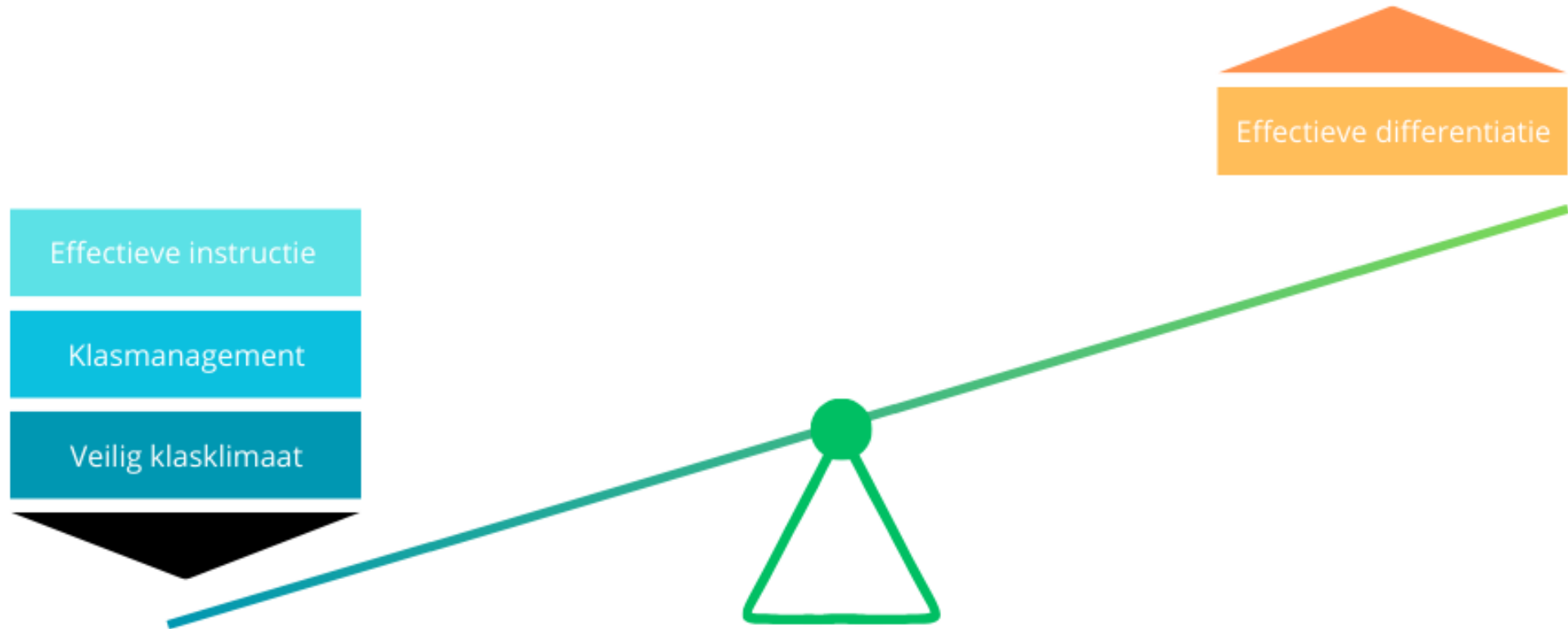
Ontwikkel en onderhoud je lesvaardigheden

“

“Basisvaardigheden kunnen als hefboom worden ingezet voor vaardigheden voor gevorderden, waaronder differentiëren.”

Wat zijn de basisvaardigheden?

Hoe doe je dat?

- Vaardigheden samen ontwikkelen en onderhouden
 - Coachen van beginnende leraren
 - Lesson Study
- Collegiale visitaties
 - Effectieve feedback tussen leraren bij lesobservaties

Aanbeveling 7

Zorg voor een gepaste aanpak op schoolniveau

11/02/2025

THOMAS
MORE

Leerpunt.be

“

“De initiatieven voor differentiatie mogen niet afhangen van individuele leraren, maar dienen deel uit te maken van een duidelijk, coherent en consistent beleid op schoolniveau.”

Zorgcontinuüm

- Meerlagig ondersteuningsmodel
- Inzetten op effectieve brede basiszorg om te zorgen dat minder leerlingen terechtkomen in verhoogde fases
- Belang van concrete afspraken binnen het team

Figuur 7. Het zorgcontinuüm¹¹⁸.

PDCA

- 1 Plannen en doelen vaststellen (Plan),
- 2 Activiteiten uitvoeren (Do),
- 3 Resultaten vaststellen en vergelijken met de doelen (Check),
- 4 Het onderwijs aanscherpen en/of bijstellen op basis van de analyse (Act).

Bedankt!

www.leerpunt.be

Met steun van

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

Ruimte voor vragen